

FRANCE PRESEREN (1800-1849)

Preseren se je rodil 3. decembra 1800 v premozni kmečki družini. Njegov rod je stel ze pred njim vec izobrazeencev, zlasti duhovnikov. Ljudsko solo je obiskoval pri stricu na Dolenjskem, nato v Ribnici, gimnazijo pa v Ljubljani. Leta 1820 se je proti materini volji odrekel duhovniskemu poklicu in odsel studirat pravo na Dunaj. Tu je zivel od podpore duhovniskih stricov in od stipendije. Bil je domaci ucitelj. V pocitnicah je obiskoval Ljubljano, kjer se je 1824 zaljubil v Dolencevo Zaliko (Povodni moz). Leta 1828 je studij koncal in postal pripravnik pri odvetniku Baumgartenu, pozneje pri Crobathu. Leta 1832 je opravil sodni in odvetniski poklic, vendar ne z najboljsim uspehom. Leta 1833 je vzljubil Primicevo Julijo, hcer iz premozne ljubljanske trgovske družine. Nato ga je doletelo vec zivljenjskih udarcev: njegova ljubezen do Julije je bila zavrnjena, leta 1835 je umrl prijatelj Cop. Leta 1837 je spoznal mladoletno Ano Jelovsek, s katero je imel troje otrok. Povezal se je s Poljakom Emilom Korytkom in mu pomagal pri zbiranju slovenskih ljudskih pesmi. Po Korytkovi smrti (1839) se je družil s starim prijateljem Andrejem Smoletom. Tik pred Smoletovo smrtjo (1840) sta izdala Vodnikove pesmi in Linhartovega Maticka. Po letu 1840 je zivel osamljeno. Do 1846 je petkrat prosil za samostojno odvetnisko mesto, vendar ga ni dobil. Leta 1846 je dobil advokaturu v Kranju. Tu je zivel s sestro Katro. Bil je izcpran in bolan, umrl je 8. februarja 1849 za vodenico. Glavne znacilnosti Presernove osebnosti so bile: segavost, bistrost in duhovitost pa tudi zivljenjska neodlocnost, svobodomiselnost in svobodoljubnost.

Pesnikovati je zacel kot student na Dunaju. Prvo pesem Dekletam je objavil v listu Illyrisches Blatt leta 1827. Od 1830 do 1834 je objavljajal predvsem v Krajski Cbelici, poleg tega pa tudi v Ilirskem listu, kjer je izdal v prilogi Gazele in Sonetni venec. Samostojno je izdal 1836 Krst pri Savici, po 1843 sodeloval pri Bleiweisovih Novicah. Leta 1846 so izsle njegove Poezije.

V Presernovem pesniskem razvoju locimo 3 obdobja (mladostno, zrelo in pozno).

- mladostno obdobje: od 1824 do 1830, v katerem se ni romantik v pravem pomenu besede, saj so v pesmih se vplivi razsvetljenske anakreontike in baladne preedromantike. Iz tega obdobja se je ohranilo samo nekaj pesmi, največ jih je objavil v Krajski Cbelici po letu 1830, vecinoma so lirske pesmi. Prevedel je B rgerjevo Lenoro. Priljubljena ideja v tej mladostni poeziji je ideja kazni za prevzetno in izbircno deklico (Povodni moz, Dekletam, Zvezdogledam, Zarjovena dvicica, romanci Hcere svet in Ucenec).
- zrelo obdobje pesniškega razvoja: od 1830 do 1840, kjer postane izrazit romantik, spozna renesanso in njene predstavnike, zlasti pa nove zivljenjske, miselne in estetske izkusnje. Ta prehod v romantiko se kaze v romantičnem pojmovanju ljubezni, usodo posameznika poveze z usodo naroda, njegove zgodovine in prihodnosti, posebno vlogo pripise pesniku, njegovemu pomenu za narod, pesniške oblike uporablja v njihovi klasični, natančno določeni podobi. To so pesmi: Slovo od mladosti, Sonetje nesreče, Glosa, Nova pisarija, Zabavljivi sonetje, Gazele, Sonetni venec, Turjaska Rozamunda, Krst pri Savici, V spomin Matija Copa.
- zrelo obdobje pesniškega ustvarjanja: po letu 1836, nadaljuje osnovne motive in idejne crte prejsnih let. Stevilo ustvarjenih del je precej manjše, kar kaze na pojemanje navdiha. V ospredje stopijo balade in romance. Balade in romance: Prekop, Zdravilo ljubezni, Ribic in Zenska zvestoba, med lirskimi pa Kam?, Prosto srce in Pevcu.
- pozno obdobje: po letu 1840. Vpliv ljudske pesmi (Pod oknom). Romantična ljubezen se pomakne v ozadje, pojavlja se zopet ideja o kaznovani, prevzetni deklici. Znacilno za to obdobje je zivljenjsko razocarjanje, nasprotje med idealom in stvarnostjo, ideja o vzvisenosti pesniškega poklica. Novost je konkreten narodno-politici program. To se kaze v pesmih: Nezakonska mati, V spomin Andreja Smoleta, V spomin Andreja Copa, V spomin Valentina Vodnika, balada Neiztrohnjeno srce, parabola Orglar, Zdravljica in priloznostne pesmi.

Preseren je jemal iz evropske kulture pomembne spodbude in jih izvorno preoblikoval: anticno in zlasti rimsko pesnistvo, renesansa, predromantika in romantika. Iz renesanse so mu bili pri srcu Dante, Petrarka, Ariosto, Tasso, od predromantikov je cenil B rgerja, Schillerja in Goetheja. V svojih pesmih je zdruzeval rimsko antiko z romantično pojmovano renesanso in romantiko. Stopil je v tesen stik z ljudskim pesnistvom: predelal je Lepo Vido, Roslin in Verjanko. Tudi druge tekste je spreminjal, kasneje pa je zacel ceniti prvotno obliko ljudskih pesmi. Pesniške oblike, ki jih je uporabljal: soneti, gazele, balade, romance, elegije, prilike.

Dekletam

Dekletam je prva Presernova objavljena pesem v prilogi Ilirskega lista 1827, hkrati v slovenscini in nemščini. Njegovo pisanje v nemščini je bilo enakovredno in z njim okazol tudi nemsko govorecemu občinstvu, da zna pesniti tudi v nemščini. Pesem sodi v tip anakreonticne lahkotne ljubezenske poezije, takih je Preseren do 1830 napisal se nekaj (Laznjivi praktikarji, Zarjovena dvicica). Gre za idejo kaznovane zenske prevzetnosti, s katero nagovarja dekleta, naj ne odo izbircna pri izbiri moza, da ne bo prepozno.

Pesem ima tudi biografsko ozadje: zavrnjena ljubezen s strani gostilnicarjeve hčerke Zalike Dolenceve. Na to namiguje pridevnik *zala*. Osrednje metafore so roze (ki cvete le pomladi), rosa (ki blesti le zjutraj), mana (po izročilu svetege pisma je kot hrana Izraelcem v Sinajski puscavi padala iz neba in je izginila, ce ni bila pobrana pred sončnih vzhodom). Prav tako je minljiva mladost deklet.

Slovo od mladosti

Elegijo Slovo od mladosti je Preseren napisal na prehodu v zrelo obdobje, ko se je ze zavedal svojega pesniškega poslanstva. V pesniku dozore spoznanja o izkoriscevalski družbi, ki ji je poglavitno lov za dobickom, izkoriscanje cloveka po cloveku v najbolj surovih oblikah. Pesnik odkriva da nihce, kdor je nizjega razreda v zivljenju ne more uspeti, denar je tisto, kar cloveku daje ime, da clovek toliko velja, kolikor placa; tudi ljubezen je stvar spekulacije. Bridka mladost, v kateri so bile samo sanje, se odmika, pesniku pa ostaja nanjo le spomin in tozba. Z elegijo Slovo od mladosti je Preseren izpovedal ne samo svoja lastna spoznanja, ampak je v nji zajel tudi misli in custva napredne slovenske mladine. Kljub temu se mu tozi po mladosti, saj je v njej hitro pozabil na razocararanja ter spet upal in veroval v lepse zivljenje.

Usoda mu je namenjena ze v zibeli. Samo denar je tisto, kar cloveku daje ime, tisti, ki goljufajo in lazejo zivijo dobro. Mladost hitro pozabi brodkosti in v starejsih letih spoznamo, da je prizadevanje nesmiselno pocetje, berzupno pocetje kot polnjenje sodov brez dna. Verz je italijanski enajsterec.

SONETJE NESRECE

V iskanju družinske in zivljenske srece je Preseren vseskozi doziviljal razocararanja. Nesteta bridka dozivetja in spoznanja so v pesniku zasejala obupa, da zase ni vec videl resitve. Trnova pot slovenskega izobrazenca, ki se je globoko zavedal svojega poslanstva, je v takih razmerah in tragicnem razpolozenju porodila Sonete nesrece. Otozna misel na srecno domaco vas, spoznanje zivljenskih tezav, strto zivljenje, prekletstvo usode, klic po smrti, otopelost so jedek obracun hude zivljenske poti, izhod je samo smrt. Resitev za pesnika je bila samo ena neobcutljivost. Nastali so najverjetneje v drugi polovici leta 1832. Sprva jih je bilo 7, a je Preseren prvega Pov' do let starih cudne izrocila crtal. Ostali nimajo posamecnih naslovov.

1. O Vrba, srecna, draga vas domaca

Prijazno nagovarja Vrbo, v svet ga je speljala zelja po znanju. Zeli si, da bi dobil deklet, bil srecen. Za svojo nesreco krivi svojo ukazeljnost. Ko je prisel v svet in ni bil srecen, je bil preprican, da bi bil srecen, ce bi ostal doma. Varoval pa bi ga sveti Marko. Vir zivljenske nesrece je zanj izguba družinske srece na vasi, je obupa in nemočen. To je sonet domotozja.

2. Popotnik pride v Afrike puscavo

V sonetu pokaze svoje prebujanje, ko spozna nicevost vsega tistega, za kar si prizadeva prej (ukazeljnost). Spozna, da pociva med strupenimi kacami in zvermi. Spozna, da je zablodil do globokega zivljenskega brezna, kjer ne vodi nobena resna pot. Do zivljenja cuti stud, obhajajo ga stiske in nadloge. So stvari, ki jih ne bo mogel premagati.

3. Hrast, ki vihar na tla ga zimski tresne

Pesnik se primerja s hrastom, ki je izkoreninjen. Zimski vihar ga je trescil ob tla. Ko pride pomlad, hrast spet nekoliko ozeleni, mladik je malo, usode bo kmalu konec. Ta vihar je doletel njega v zivljenju; vihar zavesti, da ga je sovrazna sreca trescila ob tla. V zivljenju ubere napacno pot in njegova usoda odslej bo le se zivotarjenje in pocasna smrt.

4. Komur je sreca dar bila klofuta

Pri sreči pride v zamero, dobil je klofuto. Zeli si je, vendar mu sreca ni dana. Kjerkoli je bil, je hodil po trnovi poti. Če bi imel 100 rok, kot velikani Giganti, sinovi zemlje, ne spravi skupaj denarja, potrebnega za zivljenje. (Pluton - gr. bog bogastva). Kljub naporom ni nikdar dosegel materialne sreče ali miru. Na grobu ga bo pricakala edina prijateljica - smrt. To je sonet smrti.

5. Zivljenje jeca, cas v nji rabelj hudi

Zivljenje je jeca, v kateri je cas rabelj. Zivljenje zadaja vsak dan novo trpljenje in nove muke. Njegova edina prijateljica sta obup in trpljenje. Ob strani mu stoji tudi kesanje, zato klice smrt. Nagovarja jo prijazna smrt, kluc, vrata in srecna cesta - cloveka popelje iz sveta trpljenja. Je srecna cesta, kjer ne bo preganjalcev in njihovih krivic. Smrt je edina odresiteljica, vodnica iz zivljenja jeca.

6. Cez tebe vec ne bo, sovrazna sreca

Preseren se vda v zivljenje, kakrsno je. Govori o tem, kako da ne bo vec tozil nad sovrazno sreco, navadil se je trpljenja v zivljenju. Koza je podplat, ki je ne more nihce raniti, srce ima kamnito, nima strahu, ne upanja, ostal bo neobcutljiv. Ukloni se zivljenjski resnicnosti. Zivljenjski viharji mu preoblikujejo telo in duha. Ravnodusen je za vse, kar mu usoda prinasa, udarce ali naklonjenost. To je sonet vdanosti.

SONETNI VENEC

Mocna osebna dozivetja, med temi zlasti ljubezen do Primiceve Julije, razmere, v katerih se je razvijala slovenska kultura in v katerih je zivelo slovensko ljudstvo, posebno pa se zmaga v crkarskem boju so vzpodbudile Preserna, da je ustvaril eno najlepših slovenskih pesnitev Sonetni venec, ki je izšel 22. februarja 1834. V njej je izpovedal tri mocne sestavine svoje dusevnosti, ki so ga tedaj vznemirjale: spoznanje o svojem pesniskem poslanstvu, hrepenenje po srecni ljubezni ter vroca revolucionarna ljubezen do domovine. Sonetni venec je posvetil Primicovi Juliji; to je izrecno povedal v Magistralu, katerega zacetne crke povedo njeno ime. Izid pesnitve je cenzura sicer dovolila, ker akrostiha menda ni opazila, vendar pa se je ljubljanska druzba nad izjavami v pesnitvi mocno pohujsevala. S pesnitvijo se je pesnik zameril Julijini materi, nerodno pa je bilo tudi Juliji, ki jo je opeval z imenom ter za tedanje razmere nenavadno. Motivi za te pesmi so se mu porajali sproti, iz drobnih dogodkov v zvezi z Julijo.

Obliko je pesnik razlozil v prvem sonetu. Sonetni venec je sestavljen iz 14 sonetov in 15. ki je Magistrale. Magistrale je mojstrski sonet, po nastanku na prvem mestu, po mestu pa zadnji, zaključni sonet. Venec je zgrajen tako, da iz Magistrale izvirajo ostali soneti, Magistrale je trikrat peta pesem. Prvi verz 1. soneta je hkrati tudi zadnji verz 14. soneta in 1. verz Magistrala. Zadnji verz 1. soneta je tudi 1. verz 2. soneta in 2. Magistrala.

V sonetnem vencu je Preseren povezal svojo ljubezen do Julije z vroco ljubeznijo do domovine. Sredisce in vrhunec pesnitve so 7., 8. in 9. sonet. Presernov sonetni venec je mejnik v slovenski knjizevnosti ter pomeni konec nase koristnostne knjizevnosti. Miselno jedro pesnitve pa je takole: "Julijina ljubezenska naklonjenost bi odresila pesnika in njegov navdih, on bi ustvaril veliko poezijo, ta ba bi odresila iz kulturne teme slovenski jezik.®. S Sonetnim vencem je je Preseren svojim sodobnikom dokončno povedal, kako visoke vrednote so zanj ljubezen, domovina in poezija. Poleg tega je dokazal, kaksne izrazne možnosti ima slovenski jezik in kako zapletene in zahtevne oblike je mogoce uveljaviti tudi v slovenski literaturi. Soneti so združeni ne le po oblikovni, pac pa tudi po vsebinski plati v pravi venec.

1. Poet tvoj nov Slovencem venec vije

V tem sonetu razlozi formo Pevec je enak vencu poezije. Magistrale je domacija vseh drugih sonetov v vencu. Ljubezen je izvir zivljenjske zavesti. Ljubezen ga stalno spremlja, spojila se je z njegovim zivljenjem. Je zacetek sonetov, ki so posveceni ljubezni do Julije. Iz venca se bo glasil vecen spomin na njegove bolecline, pa tudi njen slavospev - Julija naj bo njegova zivljenjska soustvarjalka.

2. Ran mojih bo spomin in tvoje hvale

Ko bo ze mrtev, bo Sonetni venec razglasal njegove bolecline in hvalo njej. Takrat prevzetna dekleta ne bodo vec neusmiljena, zvesta ljubezen jih bo ranila. Misli se sirijo v narodnostno-politico smer. Za Slovence bodo prisli drugacni casi, casi svetlobe in tudi poezija bo bolj sloveca od tedanje poezije. Misli, da taka poezija ne more biti pozabljena. To je erotice, ljubezenski, domoljubni sonet.

3. Iz srca svoja so kali pognale

Sonet je izrazito ljubezenski. Rad poje pesmi Juliji. Zakaj ji je moral na nenavaden način razodeti ljubezen? Sklicuje se na enakost življenja in ljubezenske usode italijanskega pesnika Torquata Tassa. V svoji usodi se enaci z njim. S pesmimi izpoveduje ljubezen prav tako tudi Preseren. Julija ne vzbuja upanja. Njegovo trpkost in trpljenje izrazajo mokrocvetece rozce poezije orosene s solzami, v tej poeziji ni upanja.

4. Mokrocvetece rozce poezije

Opravčuje ta otozni značaj sonetov, ki so (?). Izpoveduje to, kar je v njegovem srcu. Kaze mrzlicno iskanje dekleta, hrepenenje je neukrotljivo, povsod jo isče, imenuje jo sonce, hodi v gledališče, na sprehode, na plesisca; velikokrat gre po mestu, da bi jo videl. V samoti se mu lijejo solze; te pesmi niso iz krajev, kjer sijajo sonce. Preseren ugotovi, da je vsezaman, da so soneti zrasli v zalosti, v samoti brez sonca.

5. Iz krajev niso, ki v njih sonce sije

Preseren pove, kaj bi se zgodilo, če bi bila ljubezen uslišana. Zamisli si srečo, kako bi Julija pomirila viharje v njegovi duši, če bi ga uslišala, kako bi postala soustvarjalka, pozabi na bolečine, poezija bi bila sladka in srečna. Na koncu se zrdne, kajti njegove pesmi niso nastale v srečnem ozračju.

6. Cel cas so blagic sapic pogresvale

Juliji očita prevzetnost in tudi njen vnemar za domači jezik, morebitno zanicevanje slovenske poezije. V strahu, da bi ona in druge Slovenke, ki so govorile po nemško, zanicevale nase poezijo pove resnico o potujčenosti slovenskega meščanstva. Slovenci castijo samo tujo poezijo in ne cenijo domace.

7. Obdajale so utrjene jih skale

Orfej s pesmijo doseže, da divja ljudstva naredi kulturna. Surovost ljudi premaga s svojo pesmijo. Preseren si zeli, da bi bila nebesa naklonjena Slovincem, da bi dobili svojega Orfeja, zeli pevca, ki bi prebudil ljudstvo, narodno zavest in zanetil skrb za domaco deželo. Zeli zediniti Slovence v svobodi, v kulturi, zacne program idej o zedinjeni Sloveniji. To je domoljubni sonet.

8. Viharjev jeznih mrzle domacije

Sonet je vrh sonetnega venca, je domovinski sonet narodne in kulturne tragedije. Govori o casih nase notranje razcepitve in zunanje nemoci ob usodnem vplivu z germanstvom in krsčanstvom v 8. stoletju. Govori o casu popolne socialne in kulturne odvisnosti od germanstva, o casu bojev med tujimi dinastijami za slovensko zemljo ob koncu srednjega veka, o dobi turskih vpadov in o kmečkih uporih. Slovensko ljudstvo je izkpravavalo in po kmečkih uporih ni vec poznalo junaskih dejanj, ne pesniške ustvarjalnosti, umolknilo so pesmi, kar so pa se nastale, so govorile samo o trpljenju. Ta sonet govori o zgodovini in vsebina je protest zoper vsakršno tiranstvo. To je izrazito objektivni sonet, ki navaja cista dejstva brez romantike. V 9. sonetu se objektivnost spreminja v ljubezensko in domoljubno tozbo.

9. Izdihljeji, solze so jih redile

Preseren pove, da je njegova poezija nastala iz ljubezni do dekleta in domovine, kajti njegovo srce je napolnjeno z bridkostjo zaradi misli, da Slovenec ne ljubi domovine in da tudi ne more vneti dekleta. Zeli si orficihno moc, da bi zbudil s svojo pesmijo vse Slovence in s tem pogloblja se misli iz 7. soneta, s katerim je ta sonet v tesni zvezi. Moc njegovim pesmim je Presernu dala zelja, da bi Slovincem pomagal, hkrati pa tudi izzveneja v ljubezenskem hrepenenju. To se nadaljuje v 10. sonetu.

10. Jim moc so dale rasti neveselo

Njegova poezija je dobila moc. Raste iz ljubezenske zelje, da bi pesem Slovincem zbudila ljubezen do domovine in jih zdruzila. Moc njene rasti primerja z zgodnjimi rozami, potem zopet pride mraz in burja. Sneg pobeli polja, njegove pesmi pozenejo ljubezen. Njeni pogledi ga prepričajo, da sme upati, njegove pesmi ostanejo na mrazu, zatirane od brezupnih crnih sil.

11. Ur temnih so zatirale jih sile

Sonet je povezan s 5. sonetom, kjer razlozi, kaj bi opmenila uslišana ljubezen. Njegova poezija se ni mogla razvijati, je plod temnih ur. Primerja se z Orestom, ki ga je sestra Epigenija (?) resila prekletstva.

Bil je preganjan, ker se je masceval materi in ljubimcu. Viharji v njegovem srcu bi se pomirili, ce bi ga Julija uslisala, vendar so to le kratke sanje, kot bliski in ko ugasnejo, ostane le temna noc. Njegov srce ne more biti veselo. Izraza spoznanje, da Julija ne bo njegova Epigenija. Prosi jo socutja za svojo poezijo.

12. *Lej, torej je blede njih cvetje velo*

Zacne se zopet obracati k Juliji in njenem socutju za poezijo. Svojeo poezijo primerja z redkimi rozicami, ki jih obdajajo koprive. Ce bi te rozice presadila v gredice, bi zacvetele drugace. Soneti venca so podobni zapuscenemu cvetju, ki pozene skozi plevel. Ce bi jih Julija sprejela z ljubeznijo, bi se njegova poezija razbohotila. Ce bi bila socutna, bi se njegova poezija drugace razcvetela in ce hoce slajso poezijo, naj bo socutna in naj sprejme Sonetni venec.

13. *Jim iz oci ti poslji zarke mile*

Preseren podaja vizijo lastnega umetniskega preporoda. Ce bi Julija sprejela venec, bi mu pomagala premagati kraljsetvo teme. Njegovo mracno lice se bo zjasnilo. Poezija bo gnala nov cvet, ki bo bolj vesel in jasnejsi.

14. *In gnale bodo nov cvet bolj veselo*

Upodablja nasprotje med temo in svetlobo, ki jo upodablja s pomladjo v naravi. Ta slika bi pokazala Juliji, kaj bi mogla povzrociti s svojo ljubeznijo. Vendar se Preseren zaveda resnicnosti; nikoli ne bo tako. Prosi pa jo, naj bo milostna sodnica Sonetnemu vencu, s katerim si je poet hladil svoje srce rane.

POVENCNI SONETI

Povencni soneti predstavljajo epilog k Sonetnemu vencu, nek sklep, protest zoper podtikanja. Kajti pri Primicovih so se po objavi Venca razburjali, ces da Preseren zali Julijo. S povencnimi soneti pa je skusal pokazati, da je Venec le plod njegove ljubezni do nje.

1. *Ni znal molitve zlahtric trde glave*

Zlahtric ne zna druge molitve kot tiste, kjer je izrazena hvala Mariji. Ko pa je umrl, skozi srce pozene roza z napisom zlatih crk: "Marija ave!@ To je prisproda, ki pove, kako je z njim. Poje samo Juliji, nobeni drugi zenski. Njegova ljubezenska izpoved je neprestana, namenjena samo njej. Ne sme mu zameriti, da je napisal venec, ki nosi crke njenega imena. Sonet je opravicilo Juliji, da je napisal Sonetni venec.

2. *Sanjalo se mi je, da v svetem raji*

Sanjalo se mu je, da je po smrti v nebesih skupaj s Petrarko, Lavro in Julijo. Vsi se pogovarjajo, dekleti o tem, kako sta bili slavni. Ona dva pa sta na tehnicni sv. Mihaela - za tehtanje dus - tehtala svoje sonete, da bi videla kaksne so vrednosti. Petrarkove pesmi so boljse, ko pa dodata se cednosti deklet, je Petrarkova sodela nize od Presernove.

4. *Bilo je Mojzes, tebi naroceno*

Primerja je Mojzes, ki mu je bilo naroceno, naj pelje Zide v Kanaan v Palestino. Na to potovanje mora obvezno, pa ce pride huda ura ali sreca. Ko je Mojzes zagledal obljubljeni dezelo, mu je srce otrpnilo od veselja, utrudljive ure so bile poplacane. Presernov poklic in opravilo je, opevanje njene ljubeznivosti in lepote. Ta poklic bo opravljal do groba. Povracilo za vse zalostne dni in noci pa je pogled na njeno oblicje.

Ribic

Ribic je balada, kjer Preseren govori o samem sebi. Gre za nesreco iskanje idealne ljubezni. Ribic vec let vesla po morju, sledi zvezdi, cilju in smislu iskanja ljubezni. Sledi ji zaman, ker je ne bo nikoli

dosegel. Prikazuje se mu morske deklice, ga vabijo, z njimi mu bo lepo in ribic se vda. Pesem je izpoved Presernove lastne tragedije, ko se vda ljubezni v obupu, ker ne bo dosegel vse, kar bi rad. Ribic svari vse, ki zavržejo iskanje idealov, da bodo mrtvi, clovek mora imeti zastavljen velike cilje.

KRST PRI SAVICI

Presernova osrednja pesnitev je izšla na zacetku leta 1836 kot samostojna knjiga. Pesnitev ima dva dela Uvod in Krst, na zacetku pa je posvetilni sonet Matiju Copu. Krst pri Savici je bilo ustvarjalno dejanje, s katerim si je Preseren opomogel od dveh zivljenjskih udarcev: smrt prijatelja Copa in Julijina zavrnitev. Snov je tuja oblast in pokristjanjevanje. Seveda pa je to svobodna zgodba o Crtomiru, ki ga je pesnik postavil v 8. stoletje n.s., ko so bili strti poslednji upori proti krscanstvu. Pri Valvazorju je dobil zgodovinske podatke.

Uvod govori o vojaskem dogodku, boju med pesciso poganskih Slovencev, ki jih vodi Crtomir in Valjhunovo vojsko, ki bi z zmago nad rojaki izborila popolno zmago krscanstva. V nocni bitki na Ajdovskem gradu se to tudi zgodi. Ziv je ostal samo Crtomir. Motiv Uvoda je upor in svoboda ali smrt. Nagovor je kratek, odlocen in mozat. Njegov vrh in konec sta znamenita verza o svobodi in o suzenjstvu, ki je strasnejse kot smrt. Preseren uporabi onomatopoetsko slikanje. Uvod je napisan v tercinah (26) z veriznim rimanjem, kar poudarja dinamiko vojskovanja, Krst pa v stancih (53).

V Krstu se zacena 2. del Crtomirove zivljenjske poti. Dogajanje je preneseno v junakovo notranjost in iz epskega pripovedovanja preide v lirsko. Crtomirovo dusevno stanje je v zacetku ponazorjeno s podobo iz narave (divjanje viharjev v njegovi dusi). Ko je Crtomir najbolj obupan in misli na samomor zaradi izgube tovarisev, mu misel poleti v preteklost na Blejski otok in na Bogomilo in ga odvrne od samomorilnih misli, v njem se zacne prebujati ob spominih na njuna sreca nja nova zivljenska volja. Zivljenje se mu dozdeva spet smiselno zaradi ljubezni (nacin, ko nam pesnik kaze vra njanje v preteklost, v drugi cas in drugi prostor imenujemo retrospektivo). Nenadoma se ob Crtomiru pojavi zvset ribic in ga odpelje na varno k Savici. Crtomir mu naroci naj poisce Bogomilo, sam pa ob slapu razmislja o 2 dobah clovekovega zivljenja (voda je najprej ziva, potem se umirja, postane lena). Ribic privede Bogomilo in z njo pride duhovnik. Crtomir je zelo razocaran, ko zve, da je Bogomila postala kristjanka in ko ga Bogomila prosi, naj se odpove starim zmotam, je Crtomir pretresen zaradi Bogomiline zaobljube bogu in njene ljubezni do tega boga ljubezni, vendar pa v njem nastane bes zaradi duhovnika in skusa izvleci mec. Crtomir na tem mestu govori o tem, koliko hudega so storili kristjani in zato se ta bog ne more imenovati bog ljubezni, kot govori Bogomila; tu je izpostavljena svoj an podoba krscanstva, na eni strani humanisticno bistvo, na drugi pa krvavi pohodi po Evropi. Duhovnik zeli Crtomira preprihati, da Valjhun ne ravna po bozjih postavaj, pac pa po svojih. Crtomir je sedaj zopet v precepu, nato sledi prizor, zaradi katerega nastane Crtomirova odlocitev. Crtomir namrec zagleda Bogomilo, ki jo je obsijala mavrica in ta prizor nezemeljske lepote Crtomira prevzame tako, da mu silijo solze v oci. Nekateri razlagalci so to mesto razlagali kot bozji poseg v razplet, ta Preserna pa, da se je zopet obrnil k veri. Crtomir zdaj pristane na krst in ta pristanek je dozivlj al razlicne razlage pri presernoslovcih. Najnovejse razlage izhajajo iz stalisca, da je Crtomir sprejel pac v danih zgodovinskih okoliscinah edino možnost, ki mu je preostajala zato, da bi lahko sluzil svojemu ljudstvu. To torej ni izraz Crtomirove religioznosti, ampak pomeni ta odlocitev da postane duhovnik, njegovo vztrajanje pri sluzbi svojim rojakom in clovestvu

Pevcu

Pevcu je pesem s temo pesnika in pesnistva. To temo ima Preseren se v Gazelah, v Glosi, v Sonetnem vencu, v Novi pisariji, v baladi Prekop, v Neiztohnjenem srcu in Orglarju. Pevcu je po motivu nadaljevanje Glose. Idejno pa je pesem zelo blizu Sonetom nesrece, zato ker so tu predstavljene obup, kesanje in strah pred prihodnostjo kot nelecljivi delez cloveskega zivljenja. Rime so postavljene v strogem redu vokalne lestvice: a-e-i-o-u.

Pevcu govoro o usodi pesnika, ki je nenehno trpljenje. Pesnikova usoda je tu prikazana kot filozofska izrazeno pojmovanje pesniskega poklica in pesnikovo poslanstvo je vzviseno, za pesnika pa tudi usodno. Preseren govori o pesnikovem zivljenju, ki je polno obupa, uporablja tudi metaforo iz gr. mita

o Prometeju, ki je ukradel bogovom ogenj in ga dal ljudem, ker so se mu smilili. Zevs, poglavar bogov, ga je zato prikoval na skalo in orel mu je vsak dan razkljuval nanovo zrasli drob. Z njo pesnik pove, da je pevcevo trpljenje neprestano. Po tretji kitici, ki je vrh pesnitve je govora o sedanjosti, preteklosti in prihodnosti. Vse to je neka brezizhodnost, s tem je izraženo tragicno občutje življenja nasploh, toda pesnik mora vztrajati, toda to vztrajanje (usoda pesnika) je nenehno trpljenje brez miru.

Zgubljena vera

Zgubljena vera spada v zadnje obdobje Presernovega ustvarjanja. Za pesmi tega časa je značilno, da so stilno preprostejše, da jih lažje razumemo tudi preprosti bralci. Zgubljena vera je sestavljena iz kritičnih dvosticij (dva stiha - verza). Pesem je ljubezenska, toda ljubezenska tematika se razlikuje od prejšnjih pesmi, za katere je značilno, da je zenski pripisoval skoraj božanske lastnosti, sedaj pa pomeni Presernu zenska samo se neko lepo stvar.

V spomin Andreja Smoleta

To elegijo je Preseren objavil ob četrti obletnici Smoletove smrti (1844). Smole je bil Presernov prijatelj iz otroških let, bil je bogatas, vendar ga je bolj privlačevalo slovstveno delo, tako je zapisoval ljudske pesmi in imel v nacrtu tudi založniško in uredniško dejavnost, vendar ga je prehitela smrt. Smoleta je doživela se prej življenjska nesreča, ker je doživel zaradi svojega postopnega gospodarskega poloma. Precej je potoval po svetu in nikjer ni našel sreče v zasebnem življenju. V središču elegije je družbena tematika in Preseren v tej elegiji govori o družbi tistega časa, o svetu in domovini. V tem je upodobil celotno Smoletovo življenjsko zgodbo, ki je bila drugačna od Presernove, vendar so se njuni navedeni o življenju skladali. Preseren govori o Smoletu, ki je bil bistrega duha, čedne postave, dobrega duha, vendar so mu življenjske zvezde sijale neprijetno, kajti ne v ljubezni in ne v materialnem življenju ni imel sreče. Čeprav je prepotoval vrsto dežel ni našel sreče, ampak videl, kako ljudje samo grabijo denar, medtem ko ljubezni med ljudmi ni. S temi spoznanji se je Smole nesrečen vrnil domov in izpolnila se mu je želja, da leži v domači zemlji, ki jo je imel neskončno rad. Njegova želja po počitku v domači zemlji pesnik primerja z željo antične prerokinje, kateri je Apolon obljubil toliko dni življenja na zemlji, kolikor je peska na morski obali, pod pogojem, da se odpove domovini. Sibila brez domovine ni mogla živeti in je umrla, ko se je dotaknila pisma zapечатenega z domačo prstjo. Slog te elegije, ki je napitnica mrtvemu prijatelju je vzvisen in resnoben.

Zdravljica

Zdravljica je nastala 1844 leta, v celoti pa je izšla šele po odpravi cenzure v Kranjski cbelici decembra 1848 (5. zvezek). Takojsnjo objavo Zdravljice je prepovedal cenzor v Ljubljani. V rokopisu za Poezije in tisk je Preseren zaradi politične vsebine sam odpravil tretjo kitico. Dunajski cenzor Miklosic pa mu je odstranil še četrto, tako okrnjene pesmi pa Preseren ni hotel objaviti. Zdravljica velja za najbolj popularno Presernovo pesem.

V njej je vpisal svoj politični in družbeni nazor. Na preprost in razumljiv način je izpovedala vero v svobodno prihodnost in v vrednost slovenskega jezika. V prvi polovici so najvažnejša gesla o slogi in enotnosti Slovanov, o neodvisnosti in svobodi, ki jo je treba priboriti z oboroženim bojem. V njej pozdravlja vse revolucionarne sile po svetu in doma, ki so pripravljale prevrat leta 1848. Zdravljica izpoveduje narodno-osvobodilno idejo, kar zadeva Slovence in Slovane in idejo demokratičnega internacionalizma. Preseren se obrača na vse Slovence, Slovane in druge narode, ki so to vprašanje pripravljene sprejeti. V drugi polovici pesnik izraza željo po mirnem sožitju narodov. Glavni cilj naj bo svoboda, samostojnost, enakopravnost, povezanost in prijateljstvo.

Okvir pesmi je zdravica (napitnica), sodi med najlepše domovinske pesmi. Pesem je carmen figuratum, umetno narejena pesem, ki ima obliko tega, o čemer govori (oblika case - napitnica), verz ima najprej 7 zlogov, drugi 8, tretji 7, četrty 8, peti 3, šesti 3 in sedmi 8.

Nezakonska mati

Pesem je očitno nastala v zvezi s Presernovim odnosom do Ane Jelovskove in njunih nesrečnih otrok. Opravka imamo z vloznic, s samogovorom nesrečne nezakonske matere ob zibelki. Očitna sta dva motiva, motiv dekletovega trpljenja v patriarhalnem okolju in motiv materine prvinske ljubezni do otroka.

Neiztrohnjeno srce

Balada razgrinja motiv o pesniku, družbi in poeziji. Zgodba teče v tretji osebi. Glavni junak je pesnik, ki ga je ljubica zavrnila, tako da je prenehal peti svoje pesmi. Pogrebci ga odkopljejo in odkrijejo, da je srce se živo zaradi pesmi, ki so v njem ostale neizpete. Pustijo ga na planem, da narava sprejme iz srca nazaj vse sanje, ki mu jih je navdihnila. Zgodba je grozljiva, v njenem jedru ni mogoče prezreti elementov Presernove življenjske usode in motivov v njegovi poeziji: nesrečna, neuslišana ljubezen, prevzetne gospodicne, obup zaradi nerazumevanja pesmi, umiku vase.

Povodni moz

Povodni moz je pesem s tragicnim koncem, to je prva slovenska umetna balada. V središču pesmi je dinamičen oris plesa, vendar pesem ni grozljiva pač pa lahkotna, proti koncu celo segava. Pesnik uporablja sredstva glasovnega slikanja (gromenje, sumenje, vrsenje). Značilna je ideja kazni za prevzetno zensko.

Orglarcek

Pesem Orglar je med zadnjimi Presernovimi pesmimi. Prvic je bila natisnjena v Novicah 1945 pod naslovom "Kaj se sme in mora peti?". Pesem je odgovor na kritike iz kroga novinarjev, da je ljubezen prerевна tema, zaradi česa so se navdusevali za Koseskega in slovansko poezijo. Opira se na zgodbo o orglarju, ki je v gozdu poskusil naučiti ptice svojih naboznih pesmi, a ni uspel pri pevcu ljubezni, slavcu. Pesem je prilika ali parabola.

Turjaska Rozamunda

Romanca ima edina od Presernovih za ozadje viteško življenje. Postavljena je v pozni srednji vek, med turske boje, fevdalne viteze in trubadurje. V slogu se ji pozna vpliv ljudske pesmi, motivika je romantična. Rozamunda je tip prevzetne in izbirčne ljubimke, ki jo na koncu zadene kazen.

Glosa

Napisana je bila 1832, po zgledu španskih glos z geslom in štirimi decimami, katerih vsaka razlaga po eno vrstico gesla. Preseren jo je uporabil za razmišljanje o pesniškem poklicu. V prvi kitici zarise usodo pesnikov z znanimi primeri nesrečnih pesniških usod, Homerja, Ovida, Camoesa, Danteja in Cervantesa. V drugi govori o slovenskem pesniku, ki v svoji deželi nima odmeva, ker se Slovincem zdi pesništvo nekoristno in nepotrebno. Tretja kitica postavi pesniku nasproti lik pridobitnika, ki mu ničvredni posli prinasajo denar, medtem ko pesnik nima ne gmotne ne ljubezenske sreče. Zadnja kitica

izraza idejo, da je pesnik poplacen ze s tem, da se mu povsod v naravi odkriva svet lepote, katere glasnik je.

Nova pisarija

To je satira na janzeniste, Kopitarjeve ucence, jezikovne in slovstvene nasprotnike Krajske Cbelice. Pisana v tercinah, v obliki sarkasticnega pogovora med uciteljem in ucencem. Glavna tarca je Kopitarjev nazor, naj se slovenski jezik ocisti s pomocjo kmeckega govora, iz njega pa izlocijo vse tuje primesi in tujke; gre pa tudi za vprasanje poetike, ki naj ji sledijo slovenski pesniki. Tarca satire je nazor, po katerem je v slovstvu vazna samo vsebina, ki naj bo moralno ali celo materialno koristna. Zoper to Preseren postavi Horacovo nacelo, naj pesnik hkrati skrbi za koristno in prijetno. Posledice te satire so bila, da je onemogocil stalisce konservativnih nasprotnikov in omajal temelje Kopitarjevega kulturnopolitnega programa.

Gazele

Ciklus je bil objavljen 1833 v prilogi Ilirskega lista; je enota in tako verjetno posvecen samo enemu dekletu, ni pa jasno ali je to ze bila Primicova Julija. Vsaka obravnava poseben motiv iz ljubezenskih dozivetij in razpleta po eno, priostreno in duhovito misel.

Zdravilo ljubezni

V baladi zeli povedati, da je zdravilo za pravo, romanticno ljubezen edino smrt.

Priloznostne pesmi

Preseren je v vseh obdobjih pisal priloznostne zabavne, satiricne in aktualne pesmi. Sem spadajo: Od zelezne ceste, Smarna gora. Vse merijo na konkretne dogodke in osebe iz javnega ali zasebnega zivljenja.